

METODICKÝ LIST

OTVORENÉ DIVADLO
PRE PEDAGOGICKÝ
A PEDAGÓGOV

William Shakespeare
Heiner Müller

KUPEC BENÁTSKY MAUSER

DPOH

Divadlo P. O. Hviezdoslava n.o.

Predslov

Vážení a milí pedagógovia, vážené a milé pedagogičky, vážení a milí (pra)rodičia!

V divadelnej sezóne 2026/2027 naše divadlo uviedlo do praxe nový projekt Otvorené divadlo pre deti. Projekt nadväzuje na súčasné východiská otvorenej dramaturgie DPOH. Divadlo sa stáva tvorivým priestorom umožňujúcim vznik kvalitných divadelných inscenácií a **súčasne** priestorom neformálneho vzdelávania. Priestorom, ktorý je zameraný na rozvoj kultúrnych kompetencií, umeleckej a diváckej gramotnosti. Miestom, kde záleží na kultivovaní vzťahu detí a publika k divadlu. Miestom, kde prostredníctvom tvorby a kreatívnych vzdelávacích aktivít pre školy všetkých cyklov otvárame cesty k porozumeniu svetu a ľuďom ako súčasť našej lokálnej a globálnej histórie. Projekt rešpektuje prebiehajúcu reformu vzdelávania 21. storočia a ponúka **neformálne vzdelávanie divadlom**.

Cieľom projektu je tiež prehĺbiť porozumenie jazyku umenia (divadlo je symbiózou piatich umení)¹. Divadlo otvára cesty ku kreativite a k prierezovým gramotnostiam od estetickej, jazykovej a kultúrnej cez technickú až po digitálnu atď., ktoré sú nevyhnutné pre osobný rozvoj a sebazpoznanie súčasného človeka. Práve preto je pre nás dôležité venovať sa deťom, od najmenších až po tínedžerov a tínedžerky. Tento metodický list sa venuje tvorbe a repertoáru divadla pre dospelých, medzi ktorých zvykne zaraďovať aj mladých ľudí vo veku 15+. Ide teda o študentstvo posledných ročníkov základných škôl a stredných škôl, ktoré navštevuje divadlo na organizovaných predstaveniach.

Metodické listy k inscenáciám, ktoré sme pre vás pripravili, majú byť inšpiráciou na prípravu študentstva **PRED** návštevou a na následné aktivity **PO** návšteve divadelného predstavenia. **PRED** – majú slúžiť ako možnosť skvalitnenia prípravy pred samotným zhliadnutím inscenácie. **PO** – ako zdroj, ktorý pomáha prehĺbiť reflexiu a recepciu divadelného diela a osobného zážitku.

Boli by sme radi, keby pre vás navrhované aktivity slúžili ako inšpirácie, námety a impulzy s možnými presahmi do vzdelávacieho procesu. Repertoár divadla prináša mnohé kultúrne a spoločenské témy, ktoré umožňujú prehĺbiť reflexiu ľudského konania (nie je dôležité len vzdelávanie, ale aj konanie na základe toho, čo sme sa naučili). Divadelná tvorba ponúka prieniky do oblastí Jazyk a komunikácia, Človek a spoločnosť, Človek a hodnoty, Umenie a kultúra, ponúka prierezové témy naprieč všetkými uvedenými odbormi, vrátane základov spoločenských vied, občianskej náuky alebo náuky o spoločnosti, dejepisu, etiky, sociológie a pod. Boli by sme radi, keby sa tieto impulzy stali pre vás pri vyučovaní súčasťou predmetových konceptov metakognície. V metodických listoch ponúkame aktivity, ktoré pomáhajú otvoriť diskusiu o dôležitých spoločenských témach, o otázkach životnej voľby, o etickom správaní jednotlivca a spoločnosti, o rozlišovaní faktov (pravdy) a dojmov. V každodennej rutine dňa sa k týmto témam hľadá cesta len neľahko.

Ponúkané materiály a aktivity sú koncipované tiež s cieľom podporiť vzťah študentstva k divadlu, k umeniu, k vlastnej kreativite a tiež k analytickému mysleniu. Veríme, že môžu pomôcť mladým ľuďom pri formovaní vlastného názoru na divadlo a tiež rozvíjať ich schopnosti sebavyjadrenia.

¹ Konkrétne ide o: slovesné, výtvarné, hudobné, pohybové a herecké umenie. K nim by sme mohli priradiť aj technické odbory, ako zvuk a svetlo, digitálne prostriedky, ktoré v súčasnosti divadlo využíva.

Navrhované podnety vychádzajú z dramatickej výchovy, biblioterapie, kreatívneho písania, zo študijných koncepcií vysokoškolského odboru Divadlo a výchova, zo širokej palety odbornej literatúry o neformálnom vzdelávaní umením² a zo skúseností s divadelným lektorstvom v českých divadlách³. Nie sú časovo náročné, trvanie odhadujeme maximálne na 45 minút. Rešpektujú prostredie školskej triedy a závisí od vás, akú časť z nich si vyberiete, alebo či zrealizujete všetky navrhované aktivity/cvičenia, prípadne ich dotvoríte podľa vlastného uváženia. Pracovné listy si môžete vytlačiť.

Súčasťou ponuky projektu Otvorené divadlo pre deti je platforma Školskí šepkári, ktorá ponúka priestor pre všetkých priateľov a priateľky divadelného umenia, ktorí a ktoré majú vzťah k umeniu a k divadlu a chcú podporiť neformálnu diskusiu o divadle. Ponuku otvorených aktivít rozširujú Dramaturgické úvody k predstaveniam, literárno-divadelný BOOK CLUB, stretnutie s divákmi pri čítaní kníh s témami aktuálnych inscenácií a iné. Viac informácií nájdete na www.dpoh.sk.

Želáme vám veľa radosti a silných zážitkov v divadle!

O inscenácii

Témou divadelnej sezóny 2025/2026 bola **nová klasika**. Týmto termínom divadlo pomenovalo tvorivé hľadanie a nachádzanie spojení medzi minulosťou a súčasnosťou, súčasnosťou a budúcnosťou. Hľadanie prienikov medzi nadčasovými dielami s overenými hodnotami, pod ktoré sú podpísaní svetoznámi rokmi overení autori s aktuálnym videním a optikou dneška oslovujúcou súčasné publikum. Pod týmto významom sa skrýva tiež hľadanie inovatívnych postupov a tvorivých prekvapení v symbióze zdanlivo nespojitelného – *nového a klasického*.

Toto konštatovanie sa v plnej miere týka uvedenia hry svetoznáameho dramatika Williama Shakespeara *Kupec benátsky* a jednoaktovky jedného z najvýznamnejších nemeckých dramatikov druhej polovice 20. storočia Heinera Müllera (1929 – 1995) *Mauser* v réžii a v úprave Dávida Pašku s jeho tímom, v hereckom obsadení s Alexandrom Bárto (kupec benátsky, kresťan, Antonio) a Robertom Rothom (Shylock, úžerník, Žid) v hlavných úlohách. Texty hry preložil Lubomír Feldek, jednoaktovku Heinera Müllera Jana Wild.

Kupec benátsky, napísaný v rokoch 1596 – 1598, je hra o veľmi nezvyčajnej pôžičke uzavretej medzi Antoniom a Shylockom. Ak Antonio nesplatí dlh, môže si Shylock vziať libru mäsa z jeho tela. Nikto, samozrejme, nepredpokladá, že sa to stane. Ibaže človek mieni, a náhoda (nielen v dielach dramatikov a dramatičiek) mení. Splatenie úveru sa nepodarí, dlh sa stane nočnou morou a vyústi v súdny proces, kde zrazu Antonioví ide o život. V hre je ostro vykreslená priepasť a nenávisť medzi židovskou a kresťanskou komunitou. Z úzadia do popredia pomaly a postupne prichádzajú závažné spoločenské témy – čo je dôležitejšie, zákon alebo súcit? Kto má pravdu? Justičná spravodlivosť alebo zmilovanie? V mene čoho a koho je možné používať násilie ako zákonný prejav? Hra sa končí zdanlivo šťastne, Antonio je zachránený, ale otázky

² V susednej Českej republike je možné študovať odbor Divadlo a výchova (či dramatická výchova) na renomovaných pracoviskách, ako sú Katedra výchovnej dramatiky na pražskej DAMU a na JAMU v Brne. Tento odbor je možné absolvovať ako magisterské a bakalárske štúdium v Prahe od roku 1992 a v Brne od roku 1993.

³ České profesionálne divadlá, ktoré sa venujú divadelnému lektorstvu a neformálnemu vzdelávaniu divadlom pre všetky vekové kategórie publika, sú napríklad: Národné divadlo Praha, Národné divadlo Brno, Národné divadlo moravsko-sliezske, Ostrava, Divadlo Polárka, Brno, Hadvadlo, Brno, Divadlo Minor, Praha, Divadlo DRAK, Hradec Králové, Juhočeské divadlo České Budějovice, Divadlo Alfa, Plzeň, Divadlo v Celetné, Praha, Divadlo 21, Praha a mnoho iných.

o svetskej (ne)spravodlivosti zostávajú nezodpovedané naďalej. *Kupec benátsky* osciluje medzi tragédiou a komédiou, pričom autor nadčasovo, a nečakane aktuálne, uvažuje a kladie otázky o tom, či je možné a správne ľudský život uzavrieť len do zákonov, pravidiel a noriem. A aký je to systém, čo umožňuje použiť krutosť a násilie ľudí voči ľuďom? Tvorcovia inscenácie sa pýtajú, ako je možné, že svet, v ktorom žil renesančný autor, je tak veľmi podobný tomu, ktorý žijeme teraz. Čo je to za svet, ak neuznávame zľutovanie a súcit, empatiu ako rovnako dôležitý akt spravodlivosti? A prečo? *Cui bono*?

Táto hra skrýva veľa tajomstiev aj odhalení o medziludských vzťahoch vo vtedajších Benátkach, veľmi podobných nášmu dnešku. Sekundárnou, nie však nepodstatnou líniou hry je osud mladých žien, ktoré sa museli vydať podľa želania otcov, lebo tak určoval patriarchálny poriadok, alebo sa nemohli vydať za niekoho, koho ľúbili, kvôli rozdielnej konfesii. Odsúdené na život podľa predstáv mocných mužov otcov bojujú o svoje právo na lásku a slobodné miesto v živote. A práve tieto dve mladé ženy, Portia a Jessica, sa stávajú v prezlečení za mužov/sudcov tými, čo rozhodnú tento nezvyčajný spor. Toto riešenie je možné, aj u Shakespeara, len v komédii.

Režisér Dávid Paška Shakespearovu klasiku prepája s jednoaktovkou nemeckého dramatika Heinera Müllera. Text sa objavuje ako hra v hre celkom nebadane, pred posledným aktom súdu, a vypovedá o rovnako tragickom osude, ako majú Shakespearove postavy, ibaže je to osud revolucionára oddaného komunistickej ideológii. Ústami dvoch služobníkov (postáv Shakespearovej komédie, ktoré preberú na seba inú rolu) spoznávame situáciu človeka stojaceho pred revolučným tribunálom. Človeka, ktorý už nerozhoduje o svojom živote, napriek oddanosti myšlienkam revolúcie. Patrí revolúcii a revolučnému tribunálu a ten nad ním nemá zľutovanie. Müllerova hra pre svoju obžalobu nehumánnych rabiátnych komunistických praktík bola vo východnom Nemecku zakázaná. Na Slovensku ešte nebola uvedená, preklad Jany Wild vznikol špeciálne pre DPOH.

Osobitým a pozoruhodným vkladom do témy nová klasika je režijno-dramaturgická, výtvarná a hudobná, ako aj herecká interpretácia Shakespearovej hry realizovaná pod režijným vedením Dávida Pašku. Režisér vsadil hru do zvukovo a vizuálne nevšednej scény. Minimalistická scéna pripomína plachty lodí, ale aj skelet ľudských častí tiel a oholené kosti. Pozostáva z kovových objektov a plní súčasne úlohu nadrozmerného hudobného telesa. Scéna, ktorú ozvučujú klopaním, rytmickými údermi herci a herečky ako chór, dotvára silnú atmosféru inscenácie. Nie je len ilustráciou témy, stáva sa metaforou času, ľudských vášní a pocitov, v ktorých sa zmietajú postavy hry. Významným kontrapunktom je následné ticho a dialóg postáv. Kombinácia viacerých prvkov – ticho, syntetická akustická hudba, ruchy a reč hercov – prináša komplexný divadelný zážitok. Režisér Paška označil túto inscenáciu ako divadlo reči. Priznáva, že pre neho reč je konanie. Reč je najaktívnejším hýbateľom dramatickej situácie a priestorom, v ktorom sa odohrávajú konflikty. V plnohodnotnej hereckej interpretácii, kde ťažiskom je rytmus reči, zvládnutie blankversu, ktorým dnes nikto nehovorí, ale tiež vo viacvrstvovosti významu slov v hlasovej metafore tkvie inovatívnosť prístupu a nový kľúč k stvárneniu klasiky v súčasnom divadle. Posledným prvkom inovatívneho riešenia, na ktorý si dovoľíme upozorniť, je chór. Súzvuk hlasov, prejav polyfonický, mnohoznačný, ale aj unifikovaný a totalizujúci. Chór sme my, jedno telo, jedna duša, a predsa... Chór nie je a nebýva bežným inscenačným prvkom v slovenskom divadle a v hereckom prejave je náročný na aplikáciu.

Inscenácia je pozoruhodná výberom diela svetoznámeho autora, málokedy uvádzaného na slovenských javiskách, súzvukom dvoch mimoriadnych textov, hereckým stvárnením a divadelnými postupmi vo všetkých zložkách. Vzhľadom na obsah a na spracovanie hry ju odporúčame ako moderné divadlo pre súčasné tínedžerské publikum.

V inscenácii účinkujú aj Juraj Hrčka, Annamária Janeková, Martin Klinčúch, Róbert Sipos a Martina Znamenáčková.

Tvorivý tím inscenácie:
adaptácia, réžia – Dávid Paška
dramaturgia – Veronika Kolejáková, Tereza Hladká
scéna – Július Leon Seidler
kostýmy – Maria Leena Poindl
hudba – Michal Paľko.

Premiéra: 20. 6. 2026
15 +

Bulletin

Aktivity pred návštevou divadla

Úvodný brainstorming. Návšteva divadla (max. 15 min.)
Cieľom týchto aktivít je ozrejmiť študentstvu, čo sa skrýva pod pojmom divadlo, pripomenúť, čím sú pozoruhodné divadlo a William Shakespeare. Súčasne podnietiť k premýšľaniu o divadelnom umení. Tieto témy sa viažu k slovenskému jazyku a literatúre, k anglickému jazyku, ale aj nemeckému (vzhľadom na uvedenie textu Heinera Müllera) k estetike, náuke o spoločnosti a sú prierezovými témami osobnostnej a sociálnej výchovy. Informácie o Williamovi Shakespearovi, o alžbetínskom divadle, ako aj o jeho hre *Kupec benátsky*, môžu spestriť vaše vzdelávanie a prípravu na maturitu o tomto autorovi.

Prvé zadanie

Asociácie so slovom divadlo a s menom Williama Shakespeara

Predpokladáme, že vaše študentstvo už navštívilo divadlo a slovo divadlo nie je pre väčšinu z nich neznámym. Napriek tomu odporúčame pripomenúť si niektoré divadelné konvencie a pojmy. V pracovnom liste č. 1 sú uvedené povolania v divadle, skúste ich rozlúštiť.

Druhé zadanie

Otázky týkajúce sa obdobia, keď William Shakespeare písal a tvoril

William Shakespeare je maturitnou otázkou v rámci predmetu slovenský jazyk a literatúra. Preto sme si dovoľili pripraviť otázky o alžbetínskom divadle a hádanky o tomto dramatikovi. (Pracovný list č. 1, úloha 2. Informácie o alžbetínskom divadle a Williamovi Shakespearovi pripájame v prílohe č. 1.)

Tretie zadanie

Očakávania

Študenti a študentky vedia, že navštívia divadelné predstavenie *Kupec benátsky/Mauser*. Skúste si ozrejmiť očakávania.

- Čo sa podľa mladých ľudí pod týmito názvami – *Kupec benátsky* a *Mauser* – skrýva?
- O čom bude hra podľa názvu?
- Čo znamená a čo vám asociuje slovo *kupec*? A čo *Mauser*?
- Kde sa to odohráva?
- Poznáte iné hry Williama Shakespeara?
- Prečo je zaujímavé inscenovať jeho hry v súčasnosti?

Úvodný brainstorming

Tieto aktivity majú za cieľ pripraviť študentstvo na tému inscenácie a uviesť ju do širšieho dobového a súčasného tvorivého kontextu. Aplikujeme niektoré metódy vychádzajúce z kooperatívneho a kontextuálneho učenia.

Kruhy zdieľania

Študentov a študentky je možné rozdeliť na viac skupín, nie je to však nutné, závisí od komunity vo vašej triede a od veľkosti triedy. Vzhľadom na ponúkané témy odporúčame pracovať v skupinkách. Lavice dáme do kruhu, na stole je veľký biely papier a mladí ľudia sedia okolo stola. Komunitu rozdelíme na štyri skupiny, každá si vyberie jedno slovo napísané, nalepené v strede papiera. V centre sú napísané slová:

- *Spravodlivosť*
- *Tolerancia*
- *Súcit*
- *Pomsta*

Mladí ľudia skúmajú, reflektujú dané slová na základe ich osobných názorov, dojmov až po reálne skúsenosti a znalosti. Ak to je možné, postupne by sa mal vyjadriť každý zo zúčastnených.

Navrhované otázky k jednotlivým slovám

Spravodlivosť

- Čo podľa mladých ľudí znamená spravodlivosť?
- Čo prezrádza etymológia slova spravodlivosť⁴? (študentstvo môže použiť médiá, AI)
- Čo pod týmto pojmom vnímajú a ako by ju charakterizovali?
- Vyjadruje dané slovo osobnú vlastnosť človeka alebo legislatívny systém?
- Kto má zabezpečovať spravodlivosť a prečo?
- Vplýva na status spravodlivosti, kto v danom čase a v danej krajine vládne?
- Uveďte príklady, pozitívne a negatívne, súvisiace s témou spravodlivosti.
- Ako vnímate súčasný stav spravodlivosti v našej krajine a vo svete?
- Žije sa dnes spravodlivejšie, lepšie ako v iných historických obdobiach?
- Prečo? Vieme to pomenovať?

Čo by mladí ľudia chceli zmeniť, zlepšiť, aby sa im podľa nich žilo lepšie a spravodlivejšie? Čo podľa nich/vás treba zmeniť? A ako?
Dokáže jedinec ovplyvniť a presadiť spravodlivosť? Ak áno, ako a kedy?

Dokáže niekto v triede otvorene pomenovať udalosť, ktorú spôsobil, videl alebo zažil priamo v škole či inde vo svojom okolí a ktorá bola nespravodlivá?

Tolerancia

- Etymológia slova tolerancia⁵ nám prezrádza... (študentstvo môže použiť médiá, AI)
- Súvisí slovo spravodlivosť so slovom tolerancia?
- Ak súvisí, tak v čom áno, v čom nie?
- Je spravodlivý človek súčasne aj tolerantný?
- Aký človek je tolerantný?
- Myslíte si o sebe, že ste tolerantný/á?
- Dokáže niekto v triede povedať, čo sa udialo v škole alebo inde v okolí, a bolo netolerantné? (Je možné vymenovať aj kladné príklady, ak sa niekto zachoval spravodlivo a tolerantne.)

Súciť

- Čo znamená slovo súciť?⁶
- Vedeli by ste povedať synonymá na slová súciť a súcitiť?
- Stretli ste sa s týmto prejavom v poslednom čase? Pri akej príležitosti?
- Má slovo pokánie niečo spoločné s ľútosťou? Ak áno, v čom?
- Kedy je podľa vás súciť potrebný a kedy je, naopak, zbytočný?
- Poznáte nemilosrdné neľudské rozhodnutia, ktoré zapríčinili stratu životov mnohých ľudí? Konkrétne?
- Patrí súciť do legislatívy? Alebo do odborného hodnotenia?
- Môže byť prítomný napríklad pri skúškach, ak niekto niečo nevie? Zdôvodnite prečo áno alebo nie.

⁴ Spravodlivosť. Morálny a právny princíp, ktorý spočíva v čestnom, nestrannom a rovnomernom zaobchádzaní so všetkými ľuďmi bez ohľadu na ich pôvod. Pochádza od slova správny, priamy, rovný. (Výkladový etymologický slovník slovenského jazyka.)

⁵ Slovo tolerancia má pôvod v latinskom výraze tolerantia, ktorý znamená trpezlivosť alebo znášanlivosť. Tento termín sa odvodzuje od slovesa tolerare, čo znamená znášať, strpieť alebo prenášať. Tolerancia predpokladá schopnosť žiť spoločne s inými ľuďmi bez potreby potláčať ich názory, hodnoty alebo životný štýl. (Výkladový etymologický slovník slovenského jazyka.)

⁶ Ľútosť, účasť, spoluúčasť, zmlovanie, poľutovanie. Medzi týmito slovami je možné hľadať nuansy odlišností.

Pomsta

- Čo znamená podľa vás slovo pomsta?⁷
- Poznáte aj iné výrazy na tento jav?
- Čo znamená, ak je človek pomstychtivý?
- Z čoho pramení pomsta?
- Zažili ste už pomstu na vlastnej koži?
- Je možné, aby v právnom štáte existovala pomsta?
Ak áno, kedy a v čom, podľa vás, je možné, že sa to deje?
- Keď človek vezme spravodlivosť do svojich rúk, je to pomsta?
- Poznáte dobre fungujúcu organizáciu, ktorá uznáva pomstu?
Ako je možné, že to je „možné“?

Zapisujte postrehy triedy, čo si trieda myslí, ako vníma, čo je spravodlivosť, tolerancia, súcť a pomsta. Po návšteve predstavenia si dané postoje môžete skonfrontovať s príbehmi hier *Kupec benátsky* a *Mauser*.

Alternatívna diskusia

podľa metódy Matthewa Lipmana.⁸

Ak by sa vám zdala prvá diskusia z rôznych dôvodov náročná, navrhujeme kratšiu formu. Uvažovanie nad tým, čo znamenajú tieto idiómy:

- *Peniaze nesmrďia.*
- *Spravodlivosť je slepá.*
- *(Je) bezcitný ako skala.*
- *Pomsta je sladká.*
- *Kto druhému jamu kope, sám do nej spadne.*
- *Sýty hladnému neverí.*
- *Kto rýchlo dáva, dvakrát dáva.*

Pouvažujte a vymenujte konkrétne príklady, ak sa niekomu z vás stalo niečo, o čom hovorí ustálené slovné spojenie, alebo poznáte podobné situácie a príbehy iných ľudí. Po návšteve predstavenia môžete hádať, ktorý z týchto idiómov sa viazal na príbehy v inscenácii *Kupec benátsky*/*Mauser* a v akej situácii?

⁷ Napríklad odвета, odplata, vendeta atď.

⁸ Viac informácií v časti zdroje a odporúčaná literatúra.

Aktivity po predstavení

Cieľom aktivity je reflexia predstavenia, informácie o intenzite študentskej pozornosti. Cvičeniami sa snažíme rozvíjať kultúrnu gramotnosť, kontextuálne vzdelávanie a kognitívnu edukáciu. Aktivity sa dajú využiť vo vzdelávaní v rámci slovenského jazyka a literatúry, anglického jazyka (nemeckého jazyka), etiky a náuky o spoločnosti, v oblasti Umenie a kultúra a pod. Ponuka je pestrá, súvisí s rôznymi možnosťami a metodikami neformálneho vzdelávania divadlom. Ako sme uviedli, môžete spracovať všetky aktivity, alebo si vyberiete časť z nich podľa toho, čo preferujete a čo je podľa vás vhodné pre konkrétnych mladých ľudí, ktorých sprevádzate a vzdelávate. Aktivity sú zamerané na reflexiu predstavenia, prácu s textom a rolové hry inšpirované inscenáciou *Kupec benátsky/Mauser*.

Reflexia predstavenia

Otázky používame podľa metódy RWCT⁹ a aplikujeme ich na navštívené divadelné predstavenie. Používame kombináciu otázok evaluačných, interpretačných a meta-fyzických. Návrhy:

- Čo vás prekvapilo na predstavení? Sklamalo vás niečo?
- Myslíte si, že ste rozumeli všetkému, alebo pre vás boli niektoré časti/prvky nezrozumiteľné? Ktoré?
- Ktoré postavy z príbehu si pamätáte?
- Boli obidve hlavné postavy v hre, Antonio a Shylock, od počiatku do konca rovnaké? Ak áno, v čom? Ak nie, čo ich zmenilo?
- Kto vám bol viac sympatický, Antonio alebo Shylock? Prečo?
- Kto bol v predstavení statočný a čestný? Ktorý hrdina alebo ktorá hrdinka? Prečo?
- Na ktorej strane ste stáli pri sledovaní ich sporu?
- Na ktorej strane sporu podľa vás stál William Shakespeare?
A režisér predstavenia Dávid Paška?
- Boli niektoré postavy napísané stereotypne? Ak áno, ktoré a prečo?
- Aké symboly a obrazy na vás v predstavení najviac zapôsobili? Čo si pamätáte?
- Zapôsobili na vás niektoré repliky či dialógy? Čím?

⁹ RWCT je metóda Reading and Writing for Critical Thinking, ktorá sa používa ako model aktívneho vzdelávania, model evokácie – uvedomenia si významov informácií a reflexie – ako pracovať s novými informáciami a prehlbovať tým sebapoznanie atď.

Róbert Sipos, Alexander Báta

- Objavili ste v predstavení témy, o ktorých ste diskutovali pred návštevou divadla? (Spravodlivosť, tolerancia, súcít, pomsta.) Pozrite sa na svoje poznámky a pouvažujte, v čom sa zhodujú/nezhodujú s predstavením.
- Viete pomenovať situácie a konanie postáv, kde sa prejavili spomínané hlavné témy? V ktorom momente ste ich cítili/vnímali najsilnejšie? (Spravodlivosť, toleranciu, súcít a pomstu.)
- Kto sa podľa vás zachoval čestne? A kto, naopak, nečestne?
- Ktorá z postáv mala právo konať tak, ako konala?
- Pre žáner komédie je typické prezliekanie postáv. Pamätáte si, kto sa prezliekol a vydával za niekoho iného a prečo? Čo si myslíte, prečo práve týmto postavám William Shakespeare dal priestor na zmenu identity a možnosť vykonať spravodlivý rozsudok?
- Je podľa vás *Kupec benátsky*/*Mauser* komédia alebo tragédia? Alebo ako by ste pomenovali žáner hry?
- V čom je podľa vás táto hra stále aktuálna? A prečo?

Reflexiu môžete doplniť pracovným listom č. 2. Na liste sú uvedené mená postáv a fotky hercov/herečiek. Skúste správne určiť meno postavy a herca/herečku, ktorý ju stvárnil/ktorá ju stvárnila.

Práca s textom

Hry Williama Shakespeara patria ku klenotom divadla a drámy. Rozborom a analýzou diel sa po stáročia zaoberali rôzne generácie divadelníkov, literátov a prekladateľov. Odborníci a odborníčky na dielo Williama Shakespeara sa nazývajú shakespearológovia, shakespearologičky. Jedným z najznámejších odborníkov v priestore česko-slovenského divadla je v súčasnosti profesor Martin Hilský, ktorý Shakespeareove hry aj preložil. (Príloha č. 2)

Dovolíme si ponúknuť nenáročnú príjemnú prácu s textom. Hru s dvomi významnými monológmi, ktoré práve profesor Martin Hilský považuje za najkrajšie a najdôležitejšie v tejto hre a favorizuje ich aj ako kľúčové texty v rámci všetkých hier Williama Shakespeara (ďalej WSH). Sú to monológ Portie prezlečenej za sudcu o zmilovaní a prehovor Žida Shylocka pri obhajobe svojich práv. Tieto dva výnimočné monológy nájdete v pracovnom liste č. 3.

Prvé zadanie. Hľadanie. Pracovný list č. 3/A

Pracovný list č. 3 časť A si vytlačte. Počet kópií závisí od počtu skupín v triede. Monológy rozstrihajte podľa viet. Rozstrihané monológy dajte študentom/študentkám, aby ich zložili tak, ako sú napísané v hre. Je možné stanoviť čas, za ktorý by to mali zvládnuť (napríklad 2 minúty). Ak sa čas predĺži, v rámci hry odporúčame zadať úlohu, aby každá skupina vymenovala ďalšie známe hry WSH.

Ak sa podarí zložiť monológ presne podľa predlohy, skúste hru tzv. Blackout poetry. Nech študenti/študentky začernia tie slová, o ktorých si myslia, že nie sú potrebné v monológu a ich vynechaním by sa nezmenil význam textu. Opäť stanovte prácu na čas.

Druhé zadanie. Blankvers a preklad. Pracovný list č. 3/B

Blankvers je päťstopový jambický verš, ktorým sa bežne písali divadelné hry v Anglicku v danom období. WSH podľa znalcov používa verš voľne, mení a ruší ho tým, že ho strieda s voľným veršom, čím dosahuje vysokú mieru autenticity hovoreného slova.

V našom zadaní sú uverejnené tri preklady monológu o zľutovaní. V češtine, v preklade pána Hilského, v preklade slovenského prekladateľa Jozefa Kota a v súčasnom preklade spisovateľa Ľubomíra Feldeka. Porovnajte všetky tri preklady a nájdite v nich rozdiely. Ktorý z prekladov vás zaujal najviac a prečo? Pouvažujte o nuansách vo významoch slov, ktoré prekladatelia použili. V pracovnom liste nájdete aj originál v angličtine. V prípade záujmu je možné využiť tento pracovný list aj na hodinách anglického jazyka.

Ak by sa medzi návštevníkmi divadelnej hry nachádzali aj študenti/študentky a profesori/profesorky nemeckého jazyka, dovoľujeme si ponúknuť link na preklad krátkeho úryvku z hry *Mauser* prekladateľky Jany Wild v slovenčine a originál textu v nemčine. Ako by niektoré slová, vety preložili študenti/študentky?

Tretie zadanie. Zmena optiky. Kreatívne písanie

Bolo by možné, aby študenti/študentky prepísali texty monológov do súčasného študentského jazyka? Vedeli by napísať napr. Manifest tolerancie alebo Manifest ľudskosti podľa vlastného videnia sveta? Nech to skúsia v rámci slohových cvičení v slovenčine alebo v angličtine. Budeme sa tešiť, ak nám ich práce pošlete.

Rolové hry. Štruktúrovaná dráma

Táto časť aktivít ponúka formu dramatickej reflexie predstavenia. Umožňuje vžiť sa do vybranej postavy z hry a zahrať ju vo vopred stanovenej situácii, pri riešení vopred určeného konfliktu. Súčasťou rolových hier je verbálna a neverbálna improvizácia. Pred rozdelením rolí zistíte, ktoré z postáv najviac zaujali a oslovili mladých ľudí. S ktorými postavami sa stotožnili a ktoré, naopak, odmietajú? Podľa toho rozdeľte študentstvo na skupiny a pridajte im roly, ktoré majú zahrať a s ktorými sa majú stotožniť. Dovoľme si navrhnúť niekoľko tém a možností:

Prvá

Hlavnými postavami hry sú bohatý kupec Antonio, kresťan a bohatý Žid, úžerník, Shylock. Medzi obidvomi mužmi vládne nevraživosť. Jej príčiny tkvejú v rôznych stereotypoch. V tom, ako sa kresťania správali k Židom na jednej strane, a na strane druhej v tom, ako Židia odpovedali na nevraživosť kresťanov. Každá postava má svoje dôvody pre nevraživosť.

Skúste v role Antonia a potom aj Shylocka:

- obhájiť svoje nepriateľské správanie,
- ponúknuť iné správanie, ktoré by prekvapilo zmierením alebo pokusom o dialóg medzi znepriatelenými stranami.

Antonia a Shylocka môžu hrať viacerí v triede, z takejto rolovej hry nie sú vylúčené ani dievčatá v postavách mužov.

Druhá

V Kupcovi benátskom vystupujú dve ženské postavy. Portia a Jessica. Obidve mladé ženy nemajú právo ani možnosť zvoliť si svojho muža/lásku podľa vlastného výberu. Obe mladé ženy sú bezmocné voči rodovým stereotypom, v ktorých žijú. O manželovi Portie rozhoduje to, či si nápadník vyberie správnu skrinku s jej portrétom. Jessica si zase kvôli tomu, že je Židovka, nemôže vziať kresťana, a preto podvedie otca, okradne ho a ujde so svojím milým z domu. (Navyše, ak si vtedy mladá bohatá žena vybrala manžela, celý majetok prepadol jemu a ona sa stala vazalom vlastného manžela.)

- Ako by konali a ako by sa prejavili dnešné mladé dievčatá v rolách Jessicy a Portie?
- Ako by Portia zdôvodnila, že odmieta, aby o jej mužovi rozhodli nejaké tri kovové skrinky?
- Ako by Jessica obhájila a vysvetlila otcovi, že ho zradila a ušla z domu s kresťanom?

Možností na výber rol a riešenie konfliktov inšpirovaných postavami tejto hry je omnoho viac. (Rovnako je možné stvárniť revolucionára pred súdom, alebo pri úteku pred trestom smrti.) Rolové hry sa odporúčajú kvôli zážitku s empatiou, kvôli pochopeniu pozicionality (vnímať limity vlastného postavenia, dívať sa na seba z odstupu).

Informáciu o štruktúrovanej dráme prinášame preto, lebo pracuje s rolovými hrami. Štruktúrovaná dráma stála pri zrode dramatickej výchovy alebo tvorivej dramatiky, ktoré sa neskôr transformovali do ideí neformálneho vzdelávania divadlom. Je to komplexný prístup s viacerými dramatickými a improvizáčnymi technikami aplikujúci čítanie, písanie a hereckú interpretáciu. Jej počiatky siahajú do Veľkej Británie v 80. rokoch minulého storočia a súvisia práve s hrami Williama Shakespeara. Dráma v škole (aj taký názov sa zvykne používať) obsahovala analýzu diel WSH a prieniky do rôznych tém vzdelávania. Hry boli prezentované žiakmi/žiačkami v školách a tieto metodiky sa stali súčasťou výučby anglického jazyka. Vďaka tomu sa začali formovať myšlienky učiť sa divadlom, učiť sa o divadle, učiť divadlo. Viac informácií o štruktúrovanej dráme nájdete na: <https://www.ucimep.rozitkem.cz/metodika-strukturovane-drama/>. Ďalšie zdroje uvádzame v odporúčanej literatúre.

Finančná gramotnosť

Je to možné? Pridete do divadla so študentami/študentkami a po predstavení môžete s nimi otvoriť tému finančnej gramotnosti?! Áno, je to možné. Hra *Kupec benátsky* môže byť – a podľa nás je – istým odrazovým mostíkom k tejto téme. Na vyššej úrovni je dokonca podnetom k diskusii o politickej ekonómii. Je to hra o úžerníkovi a o (ne)spravodlivých úrokoch, ale aj o tom, ako peniaze prinášajú ďalšie peniaze, aký rozporuplný vzťah má a mal človek k peniazom. Na jednej strane peniaze boli hriech, no na druhej strane sú nevyhnutné pre obchod a rozvoj. Profesor Martin Hlinský upozorňuje, že dnes by sme úžerníkov oslovovali bankári alebo poisťovne.¹⁰ V každom prípade táto hra je impulzom k téme, ako efektívne spravovať svoje financie, ako tvoriť úspory či kedy si požičiavať. História židovského úverovania, ktoré nepriamo podnietilo rozvoj kapitalizmu v Anglicku, je určite zaujímavým námetom po zhliadnutí tejto hry. *Historia magistra vitae*.

Na záver. Zaujímavosti. Môže sa hodiť

Z histórie

- Príbeh *Kupca benátskeho* sa končí na súde, ktorý má spravodlivo rozhodnúť o uzavretej pôžičke. Zvláštnosťou doby, v ktorej William Shakespeare žil, boli sudy, ktoré sa nazývali Equity. Tieto sudy fungovali mimo prísneho rigorózneho trestného a obchodného práva. Sudy Equity mohli dokonca zrušiť, alebo pozastaviť rozhodnutie trestného súdu. Rozhodovali na základe tzv. dobrých mravov a boli to sudy slušnosti. Boli istými korekčnými nástrojmi, ak rigidné právo rozhodovalo príliš normatívne, teda nespravodlivo. *Aequitas* je po latinsky spravodlivosť. Sudy vychádzali z okolností prípadu, analyzovali príčiny a situáciu, keď sa daná vec stala. Mali spravodlivo posúdiť, kde súdna moc konala nespravodlivo... Tieto sudy boli neskôr zrušené, ale pojem *equity* je dodnes známy v medzinárodnom práve.¹¹
- Ženské meno Jessica sa po prvýkrát objavilo v *Kupcovi benátskom*. Shakespeare toto meno vymyslel pre dcéru úžerníka zmenou hebrejského starozákonného mena Jiskah.¹² Dovtedy také meno neexistovalo!
- Podľa historikov mala táto hra mimoriadny úspech hneď po prvom uvedení. Hru odohrali v nedeľu 10. 2. 1605 v paláci Whitehall pred kráľom Jakubom I. Hra ho natoľko nadchla, že si vyžiadal, aby ju zahrli ešte raz, v utorok 12. 2. 1605. Historici predpokladajú, že kráľ oslovil právne a filozofické témy hry, ako aj rozpor medzi striktným zákonom a milosrdenstvom v podaní prezlečenej Portie. Vraj zľutovanie a milosrdenstvo zapadalo do koncepcie vládnutia Jakuba I.¹³

¹⁰ Prednáška William Shakespeare, *Kupec Benátsky*. Mestská knižnica v Prahe, videozáznam. <https://www.youtube.com/watch?v=zBIPJE1yqWQ> [cit. 13. 2. 2025].

¹¹ Informácia z prednášky prof. Martina Hlinského, pozri poznámka 10. Súčasná web. stránka *The Conscience of the King - Shakespeare and Equity, Falcon Chambers*.

¹² <https://www.svk.sk/clanky/etymologia-zahadna-aj-zabavna.html>

¹³ *The Conscience of the King - Shakespeare and Equity, Falcon Chambers*.

- Mnohí shakespearológovia považovali túto hru za antisemitskú a zazlievali autorovi komické stvárnenie Žida Shylocka. WSH ho vykreslil podľa dobových predstáv a predsudkov. Za významnú a rozhodujúcu zmenu v inscenovaní Shylocka divadelní historici považujú inscenáciu režiséra Charlesa Macklina v roku 1741 v londýnskom divadle Drury Lane. Predstavil Shylocka ako tragickú a rozporuplnú postavu, ktorú k brutalite dohnala šikana a utláčanie kresťanskej spoločnosti. Odvtedy sa interpretácia Shylocka definitívne zmenila z komickej podoby na tragickú.¹⁴

**Kupec benátsky* býva často inscenovanou hrou, po druhej svetovej vojne k prelo-movému stvárneniu tejto postavy, podľa odborníkov, prispel anglický herec Laurence Olivier v rovnomennej inscenácii v roku 1970 a v televíznom filme v roku 1973.¹⁵

- V česko-slovenskom divadelnom kontexte profesor Martin Hilský uvádza neza-budnutelnú hereckú interpretáciu Shylocka v podaní Boleslava Polívku v roku 2005 v réžii slovenského režiséra Romana Poláka v rámci Letných shakespearovských slávností. Roman Polák režíroval *Kupca benátskeho* aj v roku 1995 v Divadle Astorka Korzo '90.¹⁶

**Kupec benátsky* sa neinscenoval na Slovensku často. Od roku 1945 iba dvakrát (Divadlo Astorka Korzo '90, 1995, DJGT Zvolen, 2011). Tretím v poradí je súčasný ino-vatívny dramatický kus DPOH v réžii Dávida Pašku, kde v hlavných úlohách vystupujú Alexander Bárta/Antonio a Robert Roth/Shylock.

- Taliansko bolo obľúbeným miestom deja v hrách Williama Shakespeara. Talianske mestá a krajina sa objavujú až v trinástich hrách! Autor nezabudol ani na Slovanov, Čechy sú tiež miestom deja jeho drámy, *Zimná rozprávka*. S malou chybičkou – autor si myslel, že tam majú more. Takýchto faktických omylov je v diele WSH viacero, ako potvrdzuje prof. Martin Hilský.¹⁷

Filmové zaujímavosti

- Medzi legendárne filmové spracovania *Kupca benátskeho* patrí americký koprodukčný film Michaela Radforda v hlavnej úlohe s Al Pacinom (Shylock) a Jeremym Ironsom (Antonio) z roku 2004. Považuje sa za najkvalitnejšiu filmovú adaptáciu tejto hry.
- Nezabudnutelným spôsobom sa zapísal monológ Shylocka z *Kupca benátskeho* do filmovej a divadelnej histórie v ikonickom filme Stevena Spielberga *Schindlerov zoznam* (r. 1993). Slávny monológ Shylocka, ktorý je obhajobou židovstva – Nemá Žid oči? Je to tvár potkana? – režisér vložil do úst veliteľa nacistického tábora Amona Götha, ktorý hľadá na židovskú služku a pociťuje k nej náklonnosť. Spielberg využíva monológ, ktorý hovorí o tom, že Židia sú takí istí ľudia ako kresťania, na podčiarknutie zvrátenosti nacizmu. Situácia sa končí tým, že Göth služku brutálne zbije. Zabíja tým svoju náklonnosť nevhodnú podľa rasovej ideológie.¹⁸

¹⁴ <https://www.shakespeare-online.com/>

¹⁵ <https://theses.bham.ac.uk/1788/1/OConnor99PhD.pdf>

¹⁶ Prednáška prof. Hiského *Kupec benátsky*, pozri poznámka 10.

¹⁷ detto

¹⁸ detto

Shakespeare a nové dozvuky

- Veľmi populárnou formou transformácie Shakespearovho diela je komiksová tvorba, tzv. manga. Je to súhrnné označenie pre širokú škálu grafických románov a komiksov, ktoré má svoj pôvod v Japonsku. Sériu adaptácií Shakespearových diel uviedlo na trh v roku 2007 britské vydavateľstvo SelfMadeHero. Cieľom bolo sprístupniť Shakespeara moderným čitateľom, predovšetkým mladšiemu publiku, vo formáte, ktorý je pre mladých ľudí príťažlivý. Každý zväzok série Manga Shakespeare predstavuje inú Shakespearovu hru. Táto séria vyniesla vydavateľstvu niekoľko cien za inovatívne sprístupnenie klasiky novým divákom a diváčkam. <https://www.mangashakespeare.com>
- Tento autor a jeho hry nenechali ľahostajnými ani tvorcov počítačových hier. Jedna z najobľúbenejších je hra *Shylock* a čerpá inšpiráciu priamo z *Kupca benátskeho*.
- Talianske cestovné kancelárie ponúkajú programy Benátky a Shakespeare, v ktorých sprevádzajú návštevníkov na miesta, kde sa odohrávajú Shakespearove hry situované do tohto mesta. Idú po stopách *Kupca benátskeho* a *Othella*.

Heiner Müller. Dotyky a spojenia

- V inscenácii *Kupca benátskeho* ako hra v hre zaznie jednoaktovka Heinerja Müllera *Mauser*. Toto zaujímavé spojenie ozvlášťuje fakt, že v roku 1988 Heiner Müller napísal esej *Shakespeare alebo o diferencii*. V eseji píše o novej dobe, ktorá prichádza. V novej ére ľudstva už nebudeme písať ako Shakespeare, nebudeme potrebovať hry s vraždami a zabíjaním. Svitá nádej na svet bez krívd... Autor sa Shakespearom zaoberal aj vo svojej tvorbe a napísal parafrázu, čiže svoju verziu *Hamleta* s názvom *Hamletmachine (Die Hamletmaschine)*.¹⁹ V roku 2007 ju na Slovensku po prvý raz inscenovala a hrala Sláva Daubnerová v divadle P.A.T. Sláva Daubnerová si v slovenskom divadle postupne získavala čoraz väčšie renomé ako performerka a režisérka. V súčasnosti pohostinne režíruje predovšetkým v nemeckých divadlách. V divadelnej sezóne 2026/2027 ju privítame v DPOH ako režisérku pôvodnej hry Jona Fosseho. Zvláštne dotyky, zvláštne spojenia.

¹⁹ <https://www.tyzden.sk/casopis/1036/shakespearov-navrat/>

Metodický list pre potreby DPOH pripravili:

Text a metodické aktivity: Iveta Škripková
Grafické spracovanie: Vladimír Korček
Jazyková korektúra: Zuzana A. Ferusová
Spolupracovala: Tereza Hladká

Fotografie z inscenácie *Kupec benátsky/Mauser*: Bara Podola

DPOH, divadelná sezóna 2026/2027

Riaditeľka divadla: Vladislava Fekete
Umelecká riaditeľka: Veronika Kolečáková

Zoznam použitej literatúry.

- BRHELOVÁ, Eva. *Tvorba dramatického textu a její pedagogické aplikace*. Brno: JAMU 2006. 285 s. ISBN 80-86928-17-9.
- ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika, lexikón výukových a hodnotících metod*. Grada Publishing, Praha, 2015, 629 s. ISBN 978-80-247-9934-6.
- DOČEKALOVÁ, Markéta. *Tvůrčí psaní pro každého*. Brno: Mám talent, 2016. 396 s. ISBN 97-88090-65-0602.
- EVJAKOVÁ, Daniela, HYŽA, Ján. (eds), *Dramatická edukácia na Slovensku*. Bratislava: 2018, 162 s. ISBN 978-80-971188-2-2.
- FIŠER, Zbyněk. *Tvůrčí psaní*. Brno: Paido, 2001. 164 s. ISBN 80-85931-99-0.
- QUENEAU, Raymond. *Stylistická cvičení*. Praha: Volvox Globator, 25 s. 1994. ISBN 978-80-7207-853-0.
- HEVIER, Daniel. *Heviho škola tvorivosti*. Bratislava: Perfekt, 2008. 80 s. ISBN 978-80804-64-257.
- HLAVSA, Jaroslav. *Psychologické základy teorie tvorby*. Praha: Academia 1985. 353 s. 6582-21-O87-85.
- KOHOUTEK, Rudolf. *Tvorivost a výchova k tvůrčí činnosti*. In FIŠER, Z. *Tvůrčí psaní*. s. 16.
- MACHKOVÁ, Eva. *Jak se učí dramatická výchova*. Praha: AMU+DAMU+HAMU+FAMU, 2007. 223s. ISBN 978-80-7331-089-9.
- MALÝ, Radek (ed.). *Metody výuky tvůrčího psaní aneb Jak se v česku učí psát, sborník z kolokvia pořádaného Literární akademii, Soukromou školou Josefa Škvoreckého*. Praha: 2013. 85 s. ISBN 978-80-86877-61-7.
- MAŇÁK, Josef. *Rozvoj tvorivosti a samostatnosti u žáků*. Brno: Masarykova univerzita, 1998. 134 s. ISBN 80-210-1880-1.
- MORGANOVÁ, Norah, SAXTONOVÁ, Julia. *Vyučování dramatu, Hlava plná nápadů*. Praha: Sdružení pro tvorivou dramaturgiu, IPOS ARTAMA, 2001, 250 s. ISBN 80-901660-2-4.
- NICHOLSONOVÁ, Helen, *Divadlo a vzdelávanie*. Bratislava: Divadelný ústav, 2010. 80 s. ISBN 978-80-893369-14-0.
- STEFANOVSKI, Goran. *Malá kniha nástrah*. Bratislava: Divadelný ústav, 2010. 68 s. ISBN 978-80-893369-22-5.
- STRENÁČIKOVÁ, Mária. *50 otázok učiteľov základných umeleckých škôl*. Equilibra, s. 300. ISBN 978-80-8143-283-5.
- ŠKRIPKOVÁ, Iveta. *Divadelná hra-be-ce-da*. Bratislava: Divadelný ústav, 2013. 117 s. ISBN 978-80-893369-58-4.
- TOMKOVÁ, Anna. *Program čtením a psaním ke kritickému myšlení v primární škole*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2007. 98 s. ISBN 978-80-7290-315-3.
- ZAHAŤANSKÁ Mária, KUŠNÍROVÁ Eva. *Metódy podporujúce aktívne vyučovanie*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2017. 178 s. ISBN 978-80-555-1959-3.
- ZELINA, Miron. *Ako sa stať tvorivým*. Šamorín: Fontána Kiádo, 1997. 187 s. ISBN 80-85701-09-X.
- ZELINA, Miron. *Výchova tvorivej osobnosti*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1995. 154 s. ISBN 80-223-0713-0.

Online

- MARUŠÁK, Radek, *Dramatická výchova, podkladová štúdia*.
https://www.npi.cz/images/podkladová_studie/dramaticka_vychova.pdf; [cit. 4. 7. 2025]

Zoznam odporúčanej literatúry – William Shakespeare

- V tejto databáze je viac ako 50 českých a slovenských publikácií.
<https://www.databazeknih.cz/seznamy/knihy-o-williamovi-shakespearovi-55676>